

PREDGOVOR

U ljudskim komunikacijama i transakcijama vrši se razmjena poruka, ljudi, materijalnih i drugih dobara različitim komunikacionim i transakcionim sistemima. Jedan od sistema razmjene poruka, ljudi, materijalnih i drugih dobara je saobraćajni (komunikacioni) sistem kopnenim, vodenim i vazдушnim putevima (komunikacijama, saobraćajnicama...).

Saobraćajni sistemi su složeni, iscrpljujući a često rizični, opasni i katastrofični, posebno oni u kojima dominira brzina, oni čiji su sredinski uslovi rizični (vazduh, mora, složeni i otežani kopneni putevi).

Saobraćajni sistem, pored **čovjeka** i saobraćajnog **sredstva**, čine **saobraćajni put** (vazdušni, vodeni, kopneni) sa svojim specifičnim signalizacijama i **složenim saobraćajnim situacijama** i ostalim učesnicima u saobraćaju.

Ponašanje ljudi u saobraćaju je izrazito složeno i specifično jer na čovjeka neprekidno djeluje veći broj podražaja i informacija povezanih sa saobraćajnim sredstvom, specifičnostima puta i okoline i drugim učesnicima u saobraćaju. On mora stalno da prati i kontroliše pravac kretanja i po potrebi da ga koriguje. To mora da čini brzo i kvalitetno – efikasno kako ne bi ugrozio svoju bezbjednost i bezbjednost drugih učesnika u saobraćaju. Kako se saobraćajne situacije smjenjuju brzo, to se njihov ishod ne može tačno predvidjeti. Za efikasno i bezbjedno ponašanje u saobraćaju neophodan je čitav niz **optimalnih osobina ličnosti** od kojih zavisi kako će čovjek primiti (detektovati) draži, informacije i poruke, na koji način će ih doživjeti i procijeniti, kakvu će odluku donijeti i na koji način će reagovati – efikasno ili neefikasno, od čega će zavisiti ishod brojnih složenih saobraćajnih situacija.

Saobraćajna bezbjednost je već odavno **fokusirana** kao **svjetski problem**. Evropska unija je već odavno utvrdila **strategije praćenja efikasnosti** čitavog saobraćajnog sistema ali i **poduzetih mjera**. Strategije se prvenstveno odnose na primjenu mjera za **smanjenje broja poginulih** od posljedica saobraćajnih nezgoda, u kojima **godišnje** u zemljama Evropske unije **gine**, još uvijek, preko 40000 ljudi. Evropskom saobraćajnom politikom, kao segmentom saobraćajne strategije (od 2001.god.) planirano je da se za 50% smanji broj saobraćajnih nezgoda sa

smrtno stradanim licima do 2010.god. što bi rezultiralo da se broj stradanja svede na uslovno prihvatljiv nivo od 8 poginulih na 100000 stanovnika. To je ambiciozan ali neophodan cilj i zadatak.

Osnova strategije kojom se, u predviđenom roku, želi postići planirani rezultat, je **edukacija, vaspitanje i osposobljavanje svih učesnika**, a posebno vozača za efikasno učešće u saobraćaju, dakle, **sticanje i podizanje saobraćajne kulture na značajno viši nivo.**

Prvi izbor i obrada nastavnog sadržaja iz **oblasti saobraćajne psihologije**, pod nazivom SAOBRAĆAJNA PSIHOLOGIJA – priručnik za instruktore – nastavnike vozača motornih vozila, izvršen je 1994. godine u formi autorizovane skripte. Osnove za nastavne sadržaje za taj priručnik je bio Program ispita za instruktore (nastavnike) vozača iz **oblasti psihologije.**

Drugo izdanje SAOBRAĆAJNE PSIHOLOGIJE – priručnika za instruktore – nastavnike vozača motornih vozila, takođe, autorizovane skripte je, uz potrebne korekcije i proširenje sadržaja, izvršeno 1998. godine. Korekcije i dopune sadržaja su izvršene na osnovu praćenja i vrednovanja **priprema i polaganja** ispita instruktora vozača u predhodnom četverogodišnjem periodu, na osnovu programa osposobljavanja i drugih učesnika u saobraćaju - učenika osnovnih i srednjih škola, kao i brojne analize i vještačenja uzroka i posljedica saobraćajnih nezgoda, na osnovu iskustva vozača i kandidata za vozače motornih vozila, a posebno **prakse i iskustva saobraćajne policije.**

Osnova za korekcije i dopunu priručnika Saobraćajna psihologija su opšte i posebne (individualne) **obrazovne, stručne i psihosocijalne karakteristike i predispozicije kandidata** za vozače i drugih učesnika u saobraćaju. To su uslovile i izrazite potrebe intenzivnije i kvalitetnije obuke učesnika u saobraćaju, posebno vozača, zbog sve složenijih saobraćajnih okolnosti, te psihološke, pedagoške, didaktičke i metodičke osposobljenosti kandidata za obavljanje složene i važne uloge instruktora vozača motornih vozila – **nastavnika vožnje.**

Za uspješno i valjano obučavanje drugih učesnika u saobraćaju za bezbjedno učešće u saobraćaju u specifičnim saobraćajnim uslovima u kojima su dominantni specifičan i složen **prostor, brzina i snaga vozila**, a posebno **čovjek** kao osnovni faktor, uslov je **poznavanje psihologije svih učesnika u saobraćaju** a i kandidata koji se obučavaju za upravljanjem vozilom.

Dalje praćenje i vrednovanje nastavnog procesa obuke vozača, njihovih opšteobrazovnih, individualnih, pedagoško-psiholoških predispozicija, motivacije i nivoa uspješnosti njihove obuke i obuke drugih učesnika u saobraćaju, a u korelaciji sa sve izraženijom složenošću saobraćaja, njegovoj organizaciji, dinamici, regulisanju i faktorima koji utiču na bezbjednost ljudi i materijalnih dobara u saobraćaju, posebno sa, gotovo presudnom i dominantnom ulogom čovjeka, usloveli su **značajnije dopune i proširenje** sadržaja iz oblasti **saobraćajne psihologije**.

Novija istraživanja su potvrdila mnogobrojne i značajne faktore bezbjednosti saobraćaja. Većina faktora saobraćajnih nezgoda potiču od čovjeka, njegovih osobina kao regulatora ponašanja (Milošević, 1997.). Ta činjenica obavezuje da se čovjeku, najbitnijem učesniku u saobraćaju, najviše posveti adekvatna pažnja. Osnovna **pretpostavka** da se **učesnici u saobraćaju**, posebno kandidati – za vozače nauče i osposobe za kvalitetno i bezbjedno učešće u saobraćaju, **je viši nivo znanja, vještina, navika i saobraćajne kulture**. Za bezbjedno upravljanje motornim vozilima potrebno je da se vozači vaspitavaju za permanentno bezbjedno ponašanje u saobraćaju u kome će štititi **sopstvenu bezbjednost** kao i **bezbjednost drugih učesnika u saobraćaju**, posebno onih ranjivih (djece, staraca, invalida, biciklista...) kao i **materijalnih dobara**. Uslov za osposobljavanje ljudi za učešće u saobraćaju je **poznavanje psihologije učesnika u saobraćaju i drugih psiholoških fenomena i mehanizama ponašanja čovjeka u saobraćaju**.

I druge analize, zasnovane na svakodnevnom praćenju i regulisanju saobraćaja, opservaciji učesnika u saobraćaju, na uviđajima saobraćajnih nezgoda i ciljanim naučnim istraživanjima iz oblasti bezbjednosti saobraćaja, potvrđuju da je **čovjek ključni faktor u bezbjednosti saobraćaja** koji svojim, često nedostatnim osobinama i ponašanjem, **najviše ugrožava bezbjednost učesnika u saobraćaju**.

Zbog toga je bilo neophodno novo dopunjeno izdanje udžbenika **SAOBRAĆAJNA PSIHOLOGIJA** koji će omogućiti instruktorima vožnje i nastavnicima drugih učesnika u saobraćaju, **saobraćajnim inženjerima, menadžerima i drugim saobraćajnim ekspertima** kao i **saobraćajnoj policiji**, da pravovremeno i kvalitetno **uoče, razumiju, anticipiraju** (pretpostave) **ishod saobraćajnih situacija** i **utiču na učesnike u saobraćaju da efikasno reaguju** u tim izrazito složenim saobraćajnim situacijama.

Proces osposobljavanja učesnika u saobraćaju je složen, relativno dugotrajan i permanentan. Podrazumijeva se da traje stalno. Bezbjednost saobraćaja ugrožavaju upravo **vozači** koji su površno osposobljeni za vožnju i drugi **učesnici u saobraćaju sa niskim nivoom saobraćajne kulture.**

Pretpostavka kvalitetne obuke i bezbjednog učešća u saobraćaju isključuje bilo kakvu improvizaciju i nesvršishodnu racionalizaciju kao i nepoznavanje ili zanemarivanje psihologije učesnika u saobraćaju i drugih psiholoških fenomena, pojava i psiholoških procesa povezanih sa bezbjednošću saobraćaja.

U udžbeniku **Saobraćajna psihologija** su u potpunosti i šire, obrađeni nastavni sadržaji iz Nastavnog plana i programa Saobraćajne psihologije, Programa za polaganje ispita iz oblasti **Psihologije za nastavnike** – instruktore vožnje te psihološki fenomeni i zakonitosti na kojima se zasniva strategija savremenog saobraćaja. **Primjeren je i vozačima** za sticanje i proširenje znanja, vještina, navika i saobraćajne kulture. On daje neophodna znanja iz oblasti psihologije ličnosti i drugih psiholoških fenomena i pojava u bezbjednosti saobraćaja potrebnih **studentima Saobraćajnog fakulteta, nastavnicima saobraćaja i saobraćajne kulture** učenika osnovnih i srednjih škola, **saobraćajnoj policiji** i drugim ekspertima iz oblasti saobraćaja – saobraćajnim inženjerima i drugim ekspertima savremene saobraćajne strategije.

Doboj, 2007. godine

Autor

